

Az írott és képi források feldolgozását dr. Koppány Tibor az 1970-es helyreállítás tervezője kezdte meg, erre alapozva a jelenlegi kutatáshoz Kovács Klára művészettörténész dolgozza fel a forrásanyagot.

A feltárás során egyrészt alapvetően új, eddig nem ismert részletek kerültek napvilágra, mind a kastély környezetében, mind a falakon belül. Másrészt több ponton jelentősen pontosabbá vált a kastély 1970-es kutatása és a helyreállítás után felvázolt periodizáció, elsősorban az udvaron és a Niczky-szárnyban. Harmadrészt sok helyen régészeti módszerekkel is igazolni tudtuk a dr. Koppány Tibor által megfigyelt jelenségeket.

Az ásatás során a kastély K-i oldala előtt egy a jelenlegi épületnél korábbi erődtített nemesi lakhelyre utaló árok és palánkfal került elő, melyet a kerámia alapján a 14. századra tehetünk. A jelenlegi épületegyüttes is több periódusban épült fel. A négy saroktornyos, fallal övezett legkorábbi periódus a 15. sz. végén–16. sz. elején épülhetett. A későbbi átépítések egészen a 20. sz. első évtizedéig tartottak. Az ásatás során így olyan rétegeket és objektumokat is feltártunk régészeti módszerekkel (csak e módszerekkel értelmezhetően) a 18., 19. és 20. századból, melyek szervesen hozzátartoznak a kastély épületének középkortól induló történetéhez.

Az épület D-i oldalán feltártuk a 18. sz. legelején – (egy írott forrás alapján 1718-ra datálható) – betemetett Kis-Rába holt ág medrét. A mederbetöltésből jelentős mennyiségű, a korszak anyagi kultúráját jól reprezentáló használati kerámia és kályhacsempe került elő. Az épület É-i oldalán egy, a kastélyfallal párhuzamos palánk cölöpsorát és az előtte húzódó árkot tártuk fel.

Az udvar ÉNy-i felében és az úgynevezett Niczky-szárny területén végzett kutatás során a jelenlegi Ny-i szárnyat megelőző épületrész részletei kerültek napvilágra.

KOPPÁNY ANDRÁS – THÚRY LÁSZLÓ

214. Miskolc, Herman Ottó-barlang

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Pa

A Miskolci Egyetem BTK Ős- és Ókortörténeti Tanszéke a Herman Ottó Múzeummal közösen 2006. március 27–31. között próbafeltárást és üledékminta-vételezést végzett a Herman Ottó-barlang csarnokának hátsó, ÉK-i sziklafülkéjében 2×2 m felületen. A feltárás célja az 1915-ös, Kadić Ottokár vezette kutatások revíziójaként a legelső ásatás idején leírt rétegek azonosítása és barlangi üledékek begyűjtése paleontológiai, szedimentológiai elemzés elvégzésére, valamint abszolút korhatározásra. A kutatás során a Kadić Ottokár által 2-es számmal jelölt, és mészkőtörmelékes barlangi agyagnak nevezett pleisztocén réteget sikerült – nagy valószínűséggel – beazonosítanunk, s abból összesen 200 kg üledékmintát begyűjtünk. A minta kiiszapolását az ásatást követő napokban megkezdtük.

Szeptember 13. és október 3. között újabb régészeti-paleontológiai feltárást végeztünk a barlang Csarnokának

hátsó részében (B/2 barlangrész) és az 1. sz. sziklafülkében. Összesen 15 m² felületű kutatóárok-rendszerrel vizsgáltuk át a területet. Ennek során holocén és pleisztocén rétegeket egyaránt sikerült beazonosítanunk. A 2., 5., 6. négyzetünkben, az 1. sz. sziklafülke K-i végében azonosított pleisztocén üledéket (Kadić-féle 5. réteg maradványa), melyet mindössze 2 m²-es felületen és 30 cm átlagos vastagságban tudtunk feltárni, teljes egészében átiszapoltuk. Ebből gazdag állatcsontanyagot (kis- és nagyemlős fauna) és 5 db pattintott követ gyűjtöttünk. Az 1. sz. sziklafülke falán megtapadt egykori bolygatatlan kitöltésmaradványok segítségével rekonstruáltuk a fülke legvalószínűbb stratigráfiáját.

RINGER ÁRPÁD – SZOLYÁK PÉTER

215. Miskolc-Görömböly, Kis-földek

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Pa

2006. május 24-én leletbejelentés alapján helyszíni szemlét tartottunk, melynek során paleolit kőszilánkokat gyűjtöttünk egy ÉK–DNy-i irányban megnyúlt 300×200 m-es területen. A begyűjtött paleolitok, melyeket nagy valószínűséggel a felső paleolitikumba sorolhatunk, a miskolci Herman Ottó Múzeum gyűjteményébe kerültek. A lelőhely intenzív talajművelésnek, valamint víz- és szélérózióknak is erősen kitett lejtőn fekszik.

Munkatárs: Szolyák Péter régésztechnikus.

PUSZTAI TAMÁS

216. Miskolc, Patak utca

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á

2006 májusában beruházáshoz kapcsolódó megfigyelést végeztünk. A felszín bontását 3 ütemben, a mai felszínhez mérten 2 m mélységben lévő kavics altalajig végeztük. A telek DNy-i végében a 1,5 m vastag, humuszos lemosódásban 3 db Árpád-kori kerámiatöredéket találtunk. E leletek a település egykori főutcáján álló épületek mögötti telkek végén kerültek elő, régészeti objektumhoz nem köthetők.

PUSZTAI TAMÁS

217. Miskolctapolca, tapolcai bencés apátság

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, Á, Kk

2006. április 21. és július 14. között régészeti feltárást végeztünk a barlangfürdő K-i szomszédságában található parkban, az egykori Anna-szálló helyén található tapolcai bencés apátság területén. A régészeti feltárás célja a barlangfürdő-kerítés K-i nyomvonala és az apátság egymáshoz való viszonyának a meghatározása volt.

1. szelvény (Ny-i kolostorszárny): A mai felszínhez mérten 1,2 m mélységben találtunk egy Árpád-kori, vékony agyagréteg alkotta járósíntet, amely alatt, bronzkori kerámiatöredékekkel vegyes, fekete feltöltésbe ásva egy 13. századi fazékban elhelyezett építési áldozat volt. E járósínhez egy faragott riolittufából rakott oldalú, 150

cm széles folyosó tartozott. E folyosó Ny-i fala befutott a fürdő gyermekmedencéi alá. A folyosó Ny-i falának általunk megtalált legmagasabb pontja a korabeli járósínt felett 30 cm magasságig volt meg, ez a szint a mai felszín alatti 90 cm-nek felel meg. E folyosó a szelvény É-i végében K-i irányba fordult. Az Árpád-kori épületrészeket 30–40 cm vastag, feketésbarna, kevert, 14. századi leletekkel és pénzekkel keletkezett feltöltés fedte. Az 1. szelvény É-i végében e feltöltésen egy kiszedett késő középkori fal 50–60 cm vastag omladékát találtuk meg. Az 1. szelvény D-i végében az Árpád-kori falakra ráépültek a D-i kolostorszárny 1532-ben elpusztult épületei. A szelvény D-i végében megtalált épületrészben előkerült egy 1526–30-as években vert pénzekből álló ezüstpénzlelet.

2. szelvény (D-i kolostorszárny): Az 1532-ben elpusztult épületrészleteket találtuk meg. A D-i kolostorszárny D-i falának vonulata jól követhető volt. E kolostorszárny kétszintes lehetett, utaltak erre a D-i fal külső oldalán megtalált pillérek. A D-i kolostorszárnyból két helyiséget, valamint a kerengőfolyosó DNY-i fordulóját találtuk meg. Az egyik helyiségben a folyosóról fűtött, jó állapotú kályha alsó három sorát tártuk fel. E helyiséget téglával burkolt padló, míg a DNY-i sarok helyiségét deszkapadló fedte. A DNY-i sarok helyiségében vastag égésréteg volt, melyre téglából rakott boltozat maradványai omlottak. A D-i kolostorszárnyban a feltárást a 15. századi szinteknél idő és pénz hiányában lezártuk, a késő középkori padlót nem bontottuk el.

A feltárások során meghatározhattuk, hogy a Barlangfürdő újonnan épített kerítése keresztülvágja a Ny-i kolostorszárny folyosóját. E kerítés jelenleg hiányzó szakaszait nem szabad visszaépíteni, ugyanis az oszlopok pontalapja is sértenék a D-i kolostorszárny padlóját. A kerítés megmaradt szakaszainak elbontását is szükségesnek tartjuk.

Az Árpád-kori járósínt a mai talajvíz alkalmanként elfedte. A csónakázató vízszintjét használja ugyanis még egy, a zsilipbe helyezett deszkával is megemelte. A korai régészeti jelenségek védelme érdekében ezt a gyakorlatot mellőzni kell, a tó vízszintjét a lehető legalacsonyabban kell tartani.

A D-i és Ny-i kolostorszárny késő középkori, 1532-ben elpusztult helyiségei igen jó állapotban maradtak meg. A helyiségek padlója ép, a falak jól meghatározhatók. A késő középkori szintek nincsenek víz alatt. E részletek egy teljes feltárást követően be is mutathatóak. A falakhoz kapcsolódó belső szintek leletanyaga alapján az eddig megtalált jelenségek korát igen jól meg lehet határozni.

PUSZTAI TAMÁS

218. Mogyoród, Mély-gáti-dűlő

(Pest megye) Á

2006. szeptember 18–19-én próbaásatást végeztünk a Topográfia szerinti 17/4 sz. lelőhelyen (Hrsz.: 1720/26, 27). A lelőhely a belterületől Ny-ra, a Mogyoród–Fót közti határ mellett, a Fót–Mogyoród közti országúttól

D-re, a Mogyoródi-patak melletti domboldalon helyezkedik el. Az 1979. évi terepbejárás során nagy kiterjedésű, 150×900 m nagyságú lelőhelyet sikerült lokalizálni, ahol újkőkori, bronzkori, szarmata, népvándorlás kori és Árpád-kori cserepek kerültek elő. A próbaásatással érintett, mindössze 20×40 m nagyságú területen húzott próbaárkok teljesen negatívnak bizonyultak.

2006. szeptember 20–27. között a próbaásatást a dűlő másik lelőhelyén – 17/5 – folytattuk. Az 1979. évi terepbejárás során 40×80 m nagyságú területen igen kevés, 12–13. századra keltezhető cserepet gyűjtöttek. A próbaásatás során kiderült, hogy a lelőhely kiterjedése jóval nagyobb annál, mint amit a felszínen észlelt nyomok mutattak: a kutatóárkokban 8056 m² nagyságú területen kerültek elő intenzív települési jelenségek. A lelőhely É-i és Ny-i szélét nem sikerült lehatárolni, ezekben az irányokban a lelőhely nagy valószínűséggel továbbhúzódik. A kutatóárkokban közel 100 objektum feltárását rögzítettük. Közülük három földbe ásott ház, az egyik valószínűleg külső kemencével; a többi gödör és árok; előkerült továbbá egy szabadtéri kemencéhez tartozó sütőfelület is. A leletanyag egységesen 12–13. századi.

KÖVÁRI KLÁRA

219. Mogyorósbánya, Újfalusi dombok

(Fejér megye) Pa

2006. július 31. és augusztus 18. között ásatást végeztem a felső paleolit telepen, melynek anyagi fedezetét a Nemzeti Kulturális Alap és a Magyar Nemzeti Múzeum biztosította.

Az 1982 óta ismert felső paleolit lelőhely feltárássának folytatása azért vált esedékessé, mert többszöri tulajdonosváltás után a jelenlegi tulajdonos a kb. 60 hanyi szántóföldnek mintegy felét fel kívánta parcellázni, és belterületi házhelyként értékesíteni. A lelőhely a felparcellázásra szánt területen van. Az általános funkciójú telepen annak a települési foltnak, leletkoncentrációnak a feltárást folytattuk, amelyet már 1986-ban elkezdtünk, s ez évi munkánkkal (65 m²) elértük a 260 feltárt m²-es nagyságot. A szelvény D-i és Ny-i peremén több méteres leletmentes sávval lezártuk a lakóegységet, ám É felé (2006. évi S2 szelvény) a települési folt folytatódott. Ez évi felszínünkön a kultúrréteg intenzitása érzékelhetően csökkent („hígult”), a jelenségek a megszokottak voltak: tűzhelyek, hamus- és okker foltok, szilánkok, gyártási hulladék, néhány szép tipikus eszköz, obszidián, ékszercsiga. A fauna szegényes, egyetlen meghatározható darab egy lófog. A paleolit lelőhelyen a telep kiterjedése felszíni leletek alapján nem meghatározható.

T. DOBOSI VIOLA

220. Monostorpályi, Dél-1 jelű gázkút

(Hajdú-Bihar megye) B, Sza

2006. július 10. és augusztus 4. között megelőző feltárást végeztünk a beruházás területén, ahol két lelőhelyen